

Antropologia d'una glosa de festeig

per Marià Torres i Torres

Moltes vegades passen els anys de la vida sense considerar la importància que tenen les persones majors de la família en l'educació de la resta de persones més joves. Ells i elles són transmissors de valors i de coneixement que no s'aprèn a l'escola ni dins els llibres. Nosaltres ens sentim afortunats d'haver pogut compartir moltes hores de vida i de conversa amb na Maria de can Pep Prats, de can Rafal de Sant Antoni de Portmany, la nostra majora. Vàrem poder escoltar amb molt interès i gratitud moltes hores de conversa parlant de coses de la vida i així vàrem poder conèixer el que es diu el tresor dels avis. Entre molts altres temes i coses que tractàvem, na Maria ens havia explicat com s'organitzava el festeig a temps antic a Eivissa, costum que ella havia viscut personalment. Com és natural ella mai ens va arribar a explicar amb quins jóvens havia festejat, ni quins eren els pretendents que anaven a can Pep Prats a festejar. Però quan ella encara vivia vaig poder tenir notícia que era una joveçana que tenia molts de pretendents i que pel món d'Eivissa corria una cançoneta que tractava de quan ella havia acabat de festejar amb una colla de jóvens perquè en Rafal se l'havia fet seua, perquè na Maria ja havia donat paraula a en Mariano Rafal.

Ara tenim la cançó a les nostres mans, que és una glosa i no una cançó, i ens proposam donar-la a conèixer amb la intenció de fer-ne un comentari antropològic que aclareixi tot el context que explica l'origen de la cançó, així com la identificació de l'autor, la transmissió i la datació de la glosa. La cançó diu així:

Can Pep Prats, camí de sa Vorera. Foto de Marià Torres.

sió i la datació de la glosa. La cançó diu així:

GLOSA A NA MARIA D'EN PEP PRATS

Som fadrí per ser casat,
vaig per el món buscant dona.
Encara no n'he trobat,
senyal que encara no ha 'ribat
[s'hora.

Allí dalt vaig tot xiflat
a festetjar a can Pep Prats,
a festetjar amb na Maria
que em porta el meu cor 'cisat,
que té bon color amb sa cara
i amb sos ulls propiedat.
I en mesquín de Vinemussa,
pensau com s'haurà quedat,
que amb s'entenció que hi 'nava
i en Rafal se l'ha quedat.

I també hi solia 'nar-hi
es garrit d'en Pep Vicent
i per companyó hi duia
aquell lleig i escalabrat,
que va de casaca llarga
i duu mocador floretjat,
que no és de darrer centuri,
sinó de s'altra que hem passat.
Però ara una me n'hi esmagnat,
davant sa casa des carro
de plantar-hi uns filats,
si puc fer una filatada
d'aquells més escalabrats,
que si els puc agafar i vendre
aviat m'hi hauré desquitat,
des sous de ses sabatilles
que anant allí havia esquinxat.

(Cançó recitada per en Pep de sa Plana el dia 16 de març de 2017)

La protagonista de la glosa és na Maria Prats Rosselló de can Pep Prats de sa Vorera, una casa situada a la venda de sa Vorera de Sant Antoni de Portmany. Havia nascut a la casa pairal el dia 29 d'octubre de 1905 i es va casar amb en Mariano Torres Bonet «Rafal» el dia 10 de maig de 1925. Ella tenia dinou anys i ell vint-i-tres. A can Pep Prats eren set germans, cinc hòmens, en Pep, en Joan, en Toni, en Pere i en Vicent, i dues dones, na Maria i na Pepa. En Joan i en Toni varen emigrar a l'Argentina, on varen morir.

Els pretendents de na Maria de can Pep Prats que anaven a festejar, segons la glosa, eren cinc: un jove de can Pep Vicent de Corona, un de ca n'Andreu de Benimussa, un tercer que ja devia ser un jove major, al qual es fa esment irònicament:

*aquell lleig i escalabrat,
que va de casaca llarga
i duu mocador floretjat,
que no és de darrer centuri,
sinó de s'altra que hem passat.*

que no hem pogut identificar. També anaven a festejar, en Mariano Rafal de s'Arraval de Sant Antoni, i en Joan Gaspar, també de Sant Antoni, que vivia a can Gaspar, prop de ses Païsses de Sant Antoni.

Qui va fer la glosa, segons ens han informat, va ser un dels pretendents, en Joan Gaspar, home de Sant Antoni, del qual no teníem informació que fos compositor de cançons ni cantador.

Aquest festeig comentat dins la glosa es degué produir entre l'any 1920 i 1925 en què es varen casar.

Pel que fa a la transmissió, aquesta glosa ens ha arribat recitada el dia 16 de març de 2017 per en Josep Prats «de sa Plana», nascut l'any 1934, que avui té vuitanta-dos anys. Ens ha explicat que era cantada per un pastor de nom en Pep d'en Reial, un blonco seu, que anys més tard se'n va anar a Cuba i ja mai més no va tornar. Hi ha una anècdota que ens pot interessar: es veu que en Pep d'en Reial la can-

Na Maria
d'en Pep Prats,
amb una criatura
als braços
i banda fora,
sa mare Maria.
1936.
Foto: Arxiu
Marià
Torres.

tava davant sa mare de la jovençana de can Pep Prats i tenia interès en aprendre-la i una vegada va dir al pastor que li daria un duro si li cantava la cançó de sa filla. El pastor se'n va anar a Cuba sense haver-li passat la cançó, però un dia la família de can Reial va rebre una carta amb la cançó escrita, qui sap si pensant que encara podria cobrar el duro que li oferia la mare de na Maria de can Pep Prats.

Com anava tot això de festejar a temps antic? La casa on anaven els jóvens a festejar tenia assignats dos dies entre setmana per rebre els pretendents, dimarts i dijous, a més de dissabte. Els jóvens anaven acostant-se a la casa de l'al·lota des de diferents indrets més o menys llunyans. Pel que fa als jóvens que surten a la cançoneta, de Corona, de s'Arraval de Sant Antoni, de sa venda des Macians de Sant Antoni, i de Benimussa. Des de lluny ja anaven fent ucs, amb els quals la jovençana de la casa ja identificava

l'arribada de cada jove. Els pretendents anaven arribant a la casa quan ja s'havia fet embrundit i saludaven amb un decidit «bon vespre de Déu mos do!» a l'amo de la casa. Aquestes paraules havien de ser ben clares perquè ja informaven de qui seria el primer a conversar amb la jovençana, perquè l'ordre del festeig es feia segons el d'arribada. Aleshores l'amo de la casa dividia el temps disponible entre els jóvens que hi havia per festejar. Si eren dues hores i quatre jóvens per festejar, tocaven a trenta minuts per a cada un. L'al·lota, ben arreglada i enclenxinada apareixia i se situava a un cap del porxo de la casa, on seia en una cadira, i al costat una altra de buida, reservada per al jove que venia a festejar. Així anava la conversa, primer amb un i després amb cascú dels altres, que esperaven a un altre cap del porxo fent una partideta de cartes i fumant amb l'amo de la casa. La majora de la casa, situada estratègicament per

Na Maria d'en Pep Prats, amb son fill als braços, cap a l'any 1928. Foto: Arxiu Marià Torres.

controlar el festeig en tot moment, filava o feia com si dormís, controlant tot el temps del festeig. Si es feia tard i la cosa no arribava a acabar feia unes tossidetes, o feia quatre trons movent la cadira per donar a entendre que ja s'havia fet tard i el festeig havia acabat. Si es donava el cas que un dels festejadors conversava més temps del que se li havia assignat, l'altre jove que ja frisava tirava un reble o pedrull vora la cama del que festejava per fer-li entendre que havia de deixar pas al següent. Abusar del temps de festeig de l'altre era motiu freqüent de desavinences que s'arreglaven banda fora de la casa una vegada que ja s'havia acabat el festeig. I s'arreglava amb baralles i la cutxi-

lla o arma de foc en joc. El diumenge a la sortida de missa era freqüent que els jòvens aprofitassin l'avinentsa per acostar-se a l'al·lota per conversar amb ella, moment que a vegades també era motiu de baralles i malentesos. Si es donava el cas que amb els dies assignats a la setmana no hi hagués hagut prou temps per festejar, l'al·lota podia quedar amb algun jove per festejar per la finestra en un altre moment, de la qual cosa se'n deia «anar de finestres».

1. Isidor MARÍ—Pep RIBAS *HEREVA* (2017). *Pep Xico Bet (1876-1937). Vida i cançons*. Associació de Vesins de Sant Agustí des Vedrà. AF Sa Colla des Vedrà. Editorial Mediterrània Eivissa: Eivissa.

Podia passar que l'al·lota tractàs de manera ofensiva un dels jòvens festejadors i aleshores aquest que estava enfadat solia reaccionar fent pública manifestació de l'ofensa i feia una tallada de figuera de pic des de la casa de l'al·lota i seguint el camí de missa; altrament podia encarregar una cançó ben puntosa a un cantador perquè digués quatre coses fortes de l'al·lota. Era freqüent que s'encarregàs una cançó a un cantador hàbil de fer aquest tipus de composicions. La cançó afegia mèrit a l'al·lota i deixava constància dels temps del festeig. I podien passar dues coses; que si el jove quedava ofès encarregava una cançó puntosa, carregada d'ironia insultant; o bé es podia encarregar una cançó d'elogi cap a la jovençana, que feia una semblança positiva de la protagonista. Aquest darrer és el cas de la nostra glosa, encara que en Joan Gaspar fos un dels joves que havia perdut al·lota. Darrerament s'ha publicat el cançoner d'en Pep Xico Bet (1876-1937),¹ autor i cantador de diverses cançons de festeig. Podem veure una bona descripció d'aquest ritual del festeig eivissenc a l'article redactat per na Lina Sansano publicat a l'*Enciclopèdia d'Eivissa i Formentera*.

Per tancar aquest comentari volem afegir dues coses més. Una és que si els pares de la jovençana no estaven d'acord amb el jove triat i es mantenia el no al matrimoni, ella preparava, d'acord amb algun familiar, de fugir de la casa dels pares, de la qual cosa se'n deia «sa fuita». L'altra cosa que volem dir és que l'Església no va veure amb bons ulls ni aquesta manera de festejar ni la fuita, per la qual cosa els rectors de les parròquies rebien moltes cartes dels bisbes perquè no es cansassin de predicar contra aquest costum. Però les coses eren com eren, i una al·lota que tenia molts de pretendents i que havia de fugir, lluny de passar per dona deshonest, guanyava mèrit públicament.

MARIÀ TORRES I TORRES ■

Instruccions per als col·laboradors de la revista *EIVISSA*

1. Presentació d'originals

1.1. S'accepten articles i altres contribucions de creació literària o referits a temes de llengua, literatura i cultura d'Eivissa i Formentera, inclosos aspectes que s'hagin desenvolupat en altres contrades. Seran redactats en català. Tota la correspondència referent a *EIVISSA* i totes les contribucions (articles, col·laboracions) han d'adreçar-se a: Institut d'Estudis Eivissencs, *EIVISSA*, Consell de Redacció, carrer de Pere Francès, 12, 1r 2a, apartat de correus 578, E-07800 Eivissa (Illes Balears) (adreça electrònica: info@estudiseivissencs.cat).

1.2. Els originals seran presentats en suport paper i en suport informàtic, enregistrats preferentment amb un programa de PC, especialment en Word per a Windows o en un programa compatible amb aquest. És recomanable que l'autor en conservi una còpia per a la correcció de proves. Els treballs estaran escrits a espai i mig en fulls de format DIN A4. Els mapes, les imatges i taules estaran a punt per a la reproducció fotogràfica, en format jpg i amb una resolució mínima de 300 ppp. El primer full dels articles contendrà el títol, els noms de l'autor i de la institució a la qual pertany (o la seua categoria professional), una adreça convencional de contacte i, si és possible, l'adreça electrònica. El text de l'article començarà en el segon full, en el qual no figurarà el nom de l'autor. Les notes s'adjuntaran a peu de pàgina.

1.3. Els col·laboradors de la revista són els responsables del contingut dels seus textos.

2. Citacions i referències bibliogràfiques

2.1. Les citacions apareixeran «entre cometes». El fragment citat, si és breu, pot reproduir-se a l'interior d'un paràgraf de l'article; però, si és prou llarg, serà reproduït en un paràgraf a part i sagnat (en aquest cas, sense cometes).

2.2. Les transcripcions fonètiques i fonològiques d'un so o d'una seqüència adoptaran el sistema de l'Associació Fonètica Internacional (AFI).

2.3. Les formes etimològiques (llatines, germàniques, etc.) seran indicades en versaletes. També s'escriuran en versaletes tots els números expressats amb xifres romanes.

2.4. Les referències bibliogràfiques a l'interior del text seran donades entre

parèntesis amb el nom de l'autor, l'any de l'edició que es fa servir i que se cita, i les pàgines, separades de l'any per dos punts: (Macabich 1922: 25-26). Si es tracta d'una obra de més d'un volum, aquest serà indicat en xifres romanes, després del nom de l'autor (o dels autors): (Macabich II 1965: 89). Els llibres de diversos autors (actes de congressos, miscel·lànies d'homenatge, obres col·lectives, etc.) seran citats pel nom de l'editor o curador, seguit de la indicació «ed.»: (Palol ed. 1988: 153-154). Si l'obra citada té dos autors, hom escriurà els dos noms units pel signe &: (Ferrer & Tur 2003). Si en té més de dos, hom en citarà tots els noms la primera vegada (Ferrer & Planells & Serra 2005) i emprarà la forma abreujada en les referències posteriors: (Ferrer *et al.* 2005). Si la referència forma part del text, s'emprarà la forma: «Cirer (1986: 87-88) afirmava que...». Si en una mateixa citació s'inclouen diverses referències, aquestes seguiran l'ordre cronològic: (Aguiló 1915; Alcover & Moll 1960; Coromines 1991).

2.5. Totes les obres a què hom s'hagi referit en el cos de l'article han de recollir-se a la bibliografia consultada o de referència, al final de l'article, i disposada per ordre alfabètic (cf. 2.6). Entre la referència i el desenvolupament de la cita bibliogràfica hi ha d'haver dos espais.

2.6. La manera de fer la citació completa de les obres serà segons els exemples següents:

FERRER I GIRONÈS, Francesc & CRUAÑAS, Josep (1990). *Els drets lingüístics dels catalanoparlants*. Barcelona: Edicions 62, 328 p.

POMER, Pere (2003). *L'edició de textos literaris*. Barcelona: La Guardiola.

SERRA, Jean (1995). *A la vora de Vil·lalongómez*. Eivissa: Institut d'Estudis Eivissencs, 120 p.

COROMINES, Joan (1943). «Noms de lloc d'origen germànic». *Miscel·lània Fabra*. Buenos Aires: Coni, p. 108-132.

BRUGUERA, Jordi (1990). *Diccionari ortogràfic i de pronúncia*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 215 p. (Diccionaris Complementaris; 1).

PAR, Joan (1995). *Història dels egipcis*. Vol. 24: *El segle XX*.

SWIFT, Jonathan. *Els viatges de Gulliver*. Traducció de J. Ferran Mayoral.

FABRA, Pompeu (1995⁷ [1933]). *Gramàtica catalana*. Barcelona: IEC, 135 p.

(Biblioteca Filològica; XXII). [Edició facsimil].

3. Requisits per als articles

3.1. Pel fet de presentar un article per a la seua eventual publicació a *EIVISSA*, l'autor/a o els autors accepten que es tracta d'un text original i inèdit, i posen en coneixement del Consell de Redacció que l'article no ha estat presentat a cap altra revista o publicació.

3.2. Normalment, l'extensió màxima dels articles serà de 20 pàgines de 30 línies (i aquestes, de 65 espais cada una, cf. 1. 2). Els casos excepcionals seran resolts d'acord amb el Consell de Redacció. També s'admet la possibilitat de fragmentar un article llarg en dues meitats, que seran publicades en dos números correlatius de la revista. En aquest cas, hom inclourà la bibliografia al final de cadascuna de les parts.

3.3. Si l'autor fa servir sigles, cal que la primera vegada que cita l'entitat a què fan referència ho faci amb el nom desplegat i la sigla a continuació entre parèntesis. Exemple: 1) primera vegada: *Revista de Filologia Románica (RFR)*; 2) a continuació: *RFR*.

3.4. El Consell de Redacció valorarà si els articles tramesos compleixen els requisits mínims de qualitat i/o rigor científic exigibles per a ser publicats a *EIVISSA* i, en el seu cas, podrà proposar canvis als autors.

3.5. En general, no s'admetran articles elaborats per a un registre oral (textos de conferències, presentacions de llibres, etc.), llevat que hagin estat adaptats al registre escrit per a la seua publicació.

3.6. Els titulars dels drets d'autor seran els col·laboradors. Si en el futur aquests volen reproduir els seus textos en una altra publicació, ho comunicaran a l'Institut d'Estudis Eivissencs (a través del Consell de Redacció de la revista *EIVISSA*), i en faran constar la font original dins la nova publicació.

4. Exemplars

4.1. Els col·laboradors rebran tres exemplars gratuïts del número de la revista en què aparegui la seua contribució. Qualsevol col·laborador podrà sol·licitar i rebre'n un nombre superior, si ho desitja, amb el pagament previ de l'import corresponent.